

Spis treści

Wstęp (<i>Ewa Kantowicz i Jolanta Nowosielska</i>)	7
--	---

Część I. Nowe idee i strategie edukacyjne w perspektywie zmian

Jolanta Nowosielska, <i>Recepcja idei pedagogicznych Janusza Korczaka we współczesnej praktyce edukacyjnej</i>	21
Iga Kazimierczyk, <i>Reforma edukacji 2026 r. Próba krytycznej, ale nie krytykanckiej oceny</i>	38
Roksolyana Shvay, <i>Kreatywność i innowacyjność w edukacji: metody wspierania twórczości w nauczaniu</i>	59
Małgorzata Konczanin, <i>Wzmacnianie poczucia własnej skuteczności uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi w oparciu o wykorzystanie Metody Czterech Żywiółów z uwzględnieniem żywiołu ziemi</i>	75
Irena Sorokosz, <i>Sprawność edukacyjna absolwentów szkoły średniej w procesie studiowania</i>	88
Marta Filipowicz, <i>Analiza korzyści zastosowania metody tutoringu w systemie edukacji akademickiej w ocenie studentów i nauczycieli akademickich Uczelni Korczaka</i>	101
Gracja Cimaszewska-Kuniniec, <i>Wpływ nowych technologii na proces przyswajania języków obcych: zagrożenia i strategie edukacyjne w glottodydaktyce</i>	117
Anna Myślińska, <i>Zajęcia atrakcyjne i ciekawe dla wszystkich – STEAM-owy projekt w edukacji</i>	131

Część II. Kształcenie, doskonalenie, profesjonalizacja – szanse i dylematy rozwoju zawodowego

Ewa Kantowicz, <i>Perspektywy rozwoju zawodowego i przestrzenie współpracy profesjonalistów społecznych</i>	147
Katarzyna Głąbicka-Auleytner, <i>Znaczenie profesjonalizmu w pracy socjalnej</i> ...	163

Paulina Tetwejer, <i>Szanse i zagrożenia kształcenia zawodowego dorosłych w kontekście dostępności i wykorzystania dofinansowań do szkoleń – refleksje praktyka</i>	176
Jolanta Gałęcka, <i>Rozwijanie przywództwa edukacyjnego nauczycieli jako ważny element ich rozwoju zawodowego</i>	193
Janusz Samarow, <i>Co zrobiliśmy ze skarbem ukrytym w edukacji? Science Nonfiction Horror Story</i>	213
Joanna Nowak, <i>Znaczenie otwartości w relacjach międzyludzkich wśród studentów</i>	225
Julia Śliwiak, <i>Międzykulturowość w pracy socjalnej – szansa na rozwój zawodowy</i>	236

Część III. Wyzwania w pomocy społecznej, terapii i pieczy zastępczej

Julian Auleytner, <i>Roszczeniowość (niektórych) klientów pomocy społecznej</i> . . .	245
Konrad Ciesiołkiewicz, <i>Rola służb społecznych w prewencji chorób informacyjno-komunikacyjnych</i>	256
Piotr Kulikowski, <i>Tranzycja do dorosłości – specyfika procesu wchodzenia w dorosłość w perspektywie systemu pieczy zastępczej</i>	274
Oksana Dąbrowska, <i>Wpływ terapii wykorzystujących ruch na rozwój mowy i komunikacji u dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Delfinoterapia. Wyniki badań własnych</i>	293
Bernadeta Jabłońska, <i>Terapia Skoncentrowana na Rozwiązaniach w psychotraumatologii – nowe wyzwania w terapii traumy</i>	313
Anna Siemaszko, <i>Rodzina wspierająca (nie)nowa forma wsparcia</i>	334
Alicja Zielińska, <i>Świetlik Korczaka jako narzędzie wspierania dziecka i rodziny</i>	347
Patrycja Wytrzyszczewska, <i>Zastosowanie nowoczesnych technologii w terapii</i> . . .	361
Noty biograficzne autorów	373

Wstęp

Współczesna edukacja, opieka oraz pomoc społeczna funkcjonują w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej, kulturowej i technologicznej. Globalizacja, rozwój cyfrowy, zmiany demograficzne oraz rosnące zróżnicowanie potrzeb jednostek i grup społecznych sprawiają, że tradycyjne modele wsparcia coraz częściej okazują się niewystarczające. W odpowiedzi na te wyzwania wyłaniają się nowoczesne kierunki działań, które kładą nacisk na podmiotowość człowieka, indywidualizację procesów wychowania, opieki i terapii oraz współpracę międzyinstytucjonalną. Ponadto nowoczesna edukacja odchodzi od schematycznego przekazywania wiedzy na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych, takich jak krytyczne myślenie, kreatywność, umiejętność uczenia się przez całe życie oraz kompetencje społeczne i cyfrowe. Równocześnie system opieki koncentruje się na holistycznym podejściu do rozwoju i dobrostanu człowieka, uwzględniając jego potrzeby emocjonalne, społeczne i zdrowotne. Z kolei pomoc społeczna coraz częściej przybiera formę działań aktywizujących i profilaktycznych, których celem jest nie tylko doraźne wsparcie, lecz także wzmacnianie samodzielności i integracji społecznej.

Wspólnym mianownikiem nowoczesnych kierunków w edukacji, opiece i pomocy społecznej jest dążenie do tworzenia systemów elastycznych, inkluzywnych i opartych na współpracy. Takie podejście pozwala skuteczniej odpowiadać na aktualne problemy społeczne oraz wspierać rozwój jednostki na każdym etapie życia. Ponadto współczesny system edukacji, ze zmienioną i poszerzoną ofertą edukacyjną oraz rozwijającą się siecią pomocy psychologiczno-pedagogicznej próbuje sprostać aktualnym wyzwaniom i zagrożeniom, jednak zarówno nauczyciele, jak i rodzice borykają się z problemami wychowawczymi i mają wiele zastrzeżeń dotyczących procesu nauczania i realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczych szkoły. Zmienia się też społeczność uczniów i ich oczekiwania wobec edukacji.

Także współczesny system opieki i pomocy społecznej podlega intensywnym przeobrażeniom, wynikającym z głębokich zmian demograficznych,

społeczno-ekonomicznych oraz kulturowych. Starzenie się społeczeństw, narastające nierówności społeczne, migracje, przemiany struktur rodzinnych, a także wzrost znaczenia zdrowia psychicznego powodują konieczność redefinicji tradycyjnych form wsparcia. W odpowiedzi na te wyzwania kształtują się nowe tendencje w opiece i pomocy społecznej, które odchodzą od modelu interwencyjno-instytucjonalnego na rzecz podejść zintegrowanych, środowiskowych i profilaktycznych.

Aktualnie bardziej akcentuje się podmiotowość jednostki oraz jej aktywną rolę w procesie pomocowym, co znajduje odzwierciedlenie w koncepcjach pracy socjalnej skoncentrowanej na osobie, wzmacnianiu zasobów własnych oraz budowaniu sprawczości i samodzielności beneficjentów. Coraz większego znaczenia nabiera także integracja działań różnych sektorów – pomocy społecznej, ochrony zdrowia, edukacji i rynku pracy – co sprzyja holistycznemu ujmowaniu problemów społecznych i zwiększa efektywność podejmowanych interwencji. Istotnym elementem nowych tendencji jest również rozwój usług środowiskowych i lokalnych, które umożliwiają udzielanie wsparcia w naturalnym otoczeniu jednostki oraz sprzyjają jej włączeniu społecznemu. Równolegle obserwuje się wzrost znaczenia profilaktyki, wczesnej interwencji oraz działań aktywizujących, ukierunkowanych na zapobieganie wykluczeniu społecznemu, a nie jedynie na łagodzenie jego skutków. W tym kontekście system opieki i pomocy społecznej coraz częściej opiera się na podejściu interdyscyplinarnym, wykorzystaniu danych empirycznych oraz innowacyjnych narzędzi organizacyjnych i cyfrowych.

Analiza tych nowych tendencji w edukacji, opiece i pomocy społecznej, a także dostrzeganie zmian systemów w kierunku większej otwartości, podmiotowości i interdyscyplinarności, jest przedmiotem wielu artykułów w prezentowanej publikacji.

Tematyka monografii wpisuje się w społecznie ważny dyskurs nad współczesnymi przemianami i trudnościami, które stanowią wyzwanie dla polityków, badaczy i praktyków działalności wychowawczej, opiekuńczej, socjalnej i terapeutycznej. Prezentowane artykuły koncentrują się na wybranych problemach teoretyczno-empirycznych w obszarze wychowania, opieki, terapii i wsparcia, będąc efektem podejmowanych analiz oraz profesjonalnych działań badaczy i praktyków.

Monografia składa się z trzech komplementarnych części, a zamieszczone w niej teksty stanowią refleksję nad możliwymi polami badania i działania, stanowiąc zachętę do dyskusji i warsztatów.

Część pierwsza pt. *Nowe idee i strategie edukacyjne w perspektywie zmian*, prezentuje osiem artykułów, które koncentrują się na nowych ideach, innowacjach i zmianach dokonujących się w obszarze edukacji.

Tekst Jolanty Nowosielskiej, *Recepcja idei pedagogicznych Janusza Korczaka we współczesnej praktyce edukacyjnej* wprowadza nas w problematykę współczesnej edukacji, która ukierunkowana jest na podmiotowość dziecka, dialog i partycypację oraz poszukiwanie modelu wychowania odpowiadającego wyzwaniom zróżnicowanego społeczeństwa. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera refleksja nad myślą pedagogiczną Janusza Korczaka. Artykuł skupia się na analizie recepcji idei Korczaka we współczesnej praktyce edukacyjnej oraz ukazaniu sposobów ich reinterpretacji w aspekcie teorii i praktyki edukacyjnej, na przykładzie szkoły funkcjonującej w oparciu o sześć filarów organizujących jej kulturę instytucjonalną i codzienność wychowawczą.

W kolejnym artykule Iga Kazimierczyk omawia reformę edukacji 2026 roku poddając ją próbie krytycznej refleksji. Autorka poddaje krytycznej analizie założenia reformy w kontekście globalnych wyzwań edukacyjnych i w świetle pedagogiki krytycznej. Wskazuje, że chociaż reforma deklaruje odejście od przeładowanych podstaw programowych i wzmocnienie sprawczości uczniowskiej, pozostaje projektem silnie scentralizowanym, utrzymującym transmisyjny model kształcenia. W prezentowanym tekście znajdują się odwołania do raportów opracowanych przez międzynarodowe organizacje, takie jak UNESCO, OECD czy UNICEF, w których zwraca się uwagę na konieczność demokratyzacji i inkluzyjności systemów edukacyjnych, a nauczyciel uznany jest za kluczowego aktora zmiany. Autorka wskazuje także, że reforma „Kompas Jutra” w ograniczonym stopniu odpowiada na najważniejsze problemy polskiej szkoły, takie jak kryzys kadrowy, wypalenie zawodowe nauczycieli, wyzwania cyfrowe, edukacja klimatyczna czy narastająca polaryzacja społeczna.

Roksolyana Shvay w rozdziale pt. *Kreatywność i innowacyjność w edukacji: metody wspierania twórczości w nauczaniu* podkreśla, że kształcenie kompetencji twórczych w edukacji staje się kluczowym elementem przygotowania młodego pokolenia na przyszłe wyzwania. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że nauczyciele częściej koncentrują się na poziomie osiągnięć szkolnych ucznia niż na dostrzeganiu przejawów jego zachowań twórczych, co wskazuje na brak odpowiedniego przygotowania nauczycieli do rozpoznawania i interpretowania cech osobowości twórczej. Autorka przybliży warunki sprzyjające kształtowaniu twórczości uczniów oraz przedstawi metody nauczania wspierające kreatywność i innowacyjność w edukacji, a także główne strategie twórcze i taktyki aktywności twórczej.

Rozdział autorstwa Małgorzaty Konczanin pt. *Wzmacnianie poczucia własnej skuteczności uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi w oparciu o wykorzystanie Metody Czterech Żywiołów z uwzględnieniem*

żywiolu Ziemi koncentruje się na sposobach wzmacniania poczucia własnej skuteczności uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi m.in. poprzez wdrożenie Metody Czterech Żywiolów z uwzględnieniem żywiolu Ziemi w grupie uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi. Autorka opisuje innowacyjne działania, które zrealizowane zostały w latach 2018–2025 w jednej ze szkół w Olsztynie. Inkluzywny ogród społeczny to projekt długoterminowy, zainicjowany podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Osób z Niepełnosprawnościami z inicjatywy Fundacji Pomoc w Komunikowaniu Sie.

Irena Sorokosz w rozdziale pt. *Sprawność edukacyjna absolwentów szkoły średniej w procesie studiowania* zwraca uwagę na to, że w procesie kształcenia na poziomie wyższym, które jest kontynuacją edukacji na wcześniejszych etapach potrzebne jest przygotowanie uczniów do studiowania. Ważne jest kształtowanie różnych kompetencji, m.in.: krytycznego myślenia, komunikacji, kooperacji, kreatywności, które niestety nie zawsze są gwarantem sukcesu na studiach. Dlatego też na poziomie szkoły średniej większy nacisk powinien być kładziony na rozwój kompetencji metapoznawczych i różnych strategii uczenia się. Autorka podkreśla znaczenie współpracy między szkołami średnimi a uczelniami, która sprzyja lepszemu rozumieniu oczekiwań i standardów obowiązujących w szkolnictwie wyższym oraz wypracowywaniu rozwiązań wspierających rozwój sprawności edukacyjnej uczniów w kontekście sukcesu akademickiego.

Marta Filipowicz podejmuje dyskurs związany z korzyściami zastosowania metody tutoring w systemie edukacji akademickiej w ocenie studentów i nauczycieli akademickich Uczelni Korczaka. Tutoring to metoda indywidualnej opieki nad podopiecznym, oparta na relacji mistrz–uczeń, która dzięki integralnemu spojrzeniu na rozwój człowieka stara się o pełny rozwój jego potencjału. Celem tego artykułu jest prezentacja opinii studentów oraz nauczycieli akademickich na temat korzyści zastosowania metody tutoring w systemie edukacji akademickiej. Tekst zawiera rozważania teoretyczne dotyczące idei tutoring, a także prezentację materiału empirycznego z przeprowadzonych badań w zakresie dostrzeganych korzyści wynikających z zastosowania metody tutoring w edukacji akademickiej. Przeprowadzone badania dowodzą, że zarówno nauczyciele akademicy, jak i studenci dostrzegają szereg korzyści dotyczących wspomaganie procesu uczenia się i rozwoju osobistego z wykorzystaniem tej metody. Warto zatem propagować tutoring w edukacji akademickiej jako sposób wspomagający ten proces, dostrzegając w nim szansę na powrót do idei mistrz–uczeń, która była zakorzeniona w rzeczywistości uniwersyteckiej.

Tekst Gracji Cimaszewskiej-Kuniniec omawia *Wpływ nowych technologii na proces przyswajania języków obcych: zagrożenia i strategie edukacyjne w glottodydaktyce*. Celem artykułu jest nie tylko omówienie potencjału edukacyjnego narzędzi cyfrowych, lecz także identyfikacja zagrożeń wynikających z ich nieprzemyślanego stosowania, takich jak powierzchowność nauki, nadmierna zależność od technologii czy ryzyko uproszczeń kulturowych i językowych. Autorka podejmując dyskusję nad wpływem nowoczesnych technologii, ze szczególnym uwzględnieniem sztucznej inteligencji – SI (AI), na proces przyswajania języków obcych w kontekście glottodydaktyki podkreśla, że dynamiczny rozwój narzędzi cyfrowych oraz wzrastająca dostępność rozwiązań opartych na AI – takich jak chatboty, aplikacje mobilne, systemy rozpoznawania mowy czy tłumaczenie maszynowe – znacząco zmienia sposoby nauczania i uczenia się języków. Proponuje też zestaw strategii edukacyjnych umożliwiających efektywne i etyczne wykorzystanie nowych technologii w nauczaniu języków obcych. Słusznie zauważa, że kluczową rolę w tym procesie odgrywa nauczyciel jako przewodnik i moderator w cyfrowym środowisku edukacyjnym. Glottodydaktyka przyszłości musi więc łączyć wiedzę językową z wielorakimi kompetencjami technologicznymi, społecznymi i kulturowymi, zarówno nauczycieli, jak i uczniów.

Zamykając tę część monografii artykuł Anny Myślińskiej pt. *Zajęcia atrakcyjne i ciekawe dla wszystkich – STEAM-owy projekt w edukacji* podejmuje refleksję nad obecnym systemem kształcenia oraz rolą nauczyciela. Czy tradycyjny układ *mistrz i uczeń* nadal funkcjonuje w edukacji? Celem dyskusji jest ukazanie pracy współczesnego nauczyciela, który angażuje uczniów w procesie dydaktycznym. W artykule ukazana została metoda STEAM. Zaprezentowane treści mają skłonić nauczycieli do refleksji na temat podniesienia jakości ich pracy przez wykorzystanie innowacyjnych metod.

Część druga pt. *Kształcenie, doskonalenie, profesjonalizacja – szanse i dylematy rozwoju zawodowego* analizuje wieloaspektowość procesów rozwoju zawodowego, profesjonalizacji, kształcenia ustawicznego oraz komunikacji i współpracy w obszarze edukacji i pomocy społecznej.

Część tę otwiera tekst Ewy Kantowicz pt. *Perspektywy rozwoju zawodowego i przestrzenie współpracy profesjonalistów społecznych*, który sygnalizuje przemiany w obszarze pomocy społecznej, rozwój usług społecznych, proces deinstytucjonalizacji jako procesy ukierunkowane na promocję środowiskowej pracy socjalnej, a także determinujące zmiany potrzeb systemu klienckiego oraz stanowiące impuls do inicjowania nowych form wsparcia. W związku z tym pojawiają się nowe przestrzenie rozwoju zawodowego, działań i współpracy profesjonalistów społecznych, a to wymaga odpowied-

niego przygotowania oraz doskonalenia zawodowego osób odpowiedzialnych za organizację opieki i pomocy. Potrzebni są profesjonalści, którzy staną się nie tylko pomysłodawcami nowych form oraz animatorami działań integracyjnych w środowiskach lokalnych, ale także są otwarci na współpracę z klientami, wolontariuszami i innymi profesjonalistami. Celem podjętego dyskursu jest refleksja nad nowymi przestrzeniami działań profesjonalnych i współpracy profesjonalistów w obszarze pomocy społecznej, a także wyzwań dotyczących rozwoju zawodowego i kształcenia akademickiego przedstawicieli zawodów pomocowych.

Katarzyna Głąbicka-Auleytner w rozdziale pt. *Znaczenie profesjonalizmu w pracy socjalnej*, podkreśla wagę i znaczenie profesjonalizmu w wykonywaniu zawodu pracownika socjalnego. Autorka przeprowadza analizę pojęcia profesjonalizmu i jego cech dla obszaru praca socjalna oraz wyłania aktualną problematykę profesjonalizacji w kontekście teorii i koncepcji oraz wymagania i oczekiwania wobec zawodu pracownika socjalnego – jego wiedzę, umiejętności i kompetencje. W zakończeniu zostały zdefiniowane także nowe problemy i wyzwania związane z tą profesją.

Kolejny tekst Pauliny Tetwejer, *Szanse i zagrożenia kształcenia zawodowego dorosłych w kontekście dostępności i wykorzystania dofinansowań do szkoleń – refleksje praktyka*, analizuje szanse i zagrożenia kształcenia zawodowego dorosłych w Polsce w kontekście dofinansowań (EFS+, BUR). Celem jest odpowiedź na pytanie: jakie szanse i zagrożenia wynikają z mechanizmów finansowania z perspektywy praktyki edukacyjnej. Zastosowano ujęcie jakościowe o cechach autoetnografii analitycznej, oparte na obserwacjach uczestniczących, analizie dokumentacji projektowej i szkoleniowej oraz rozmowach i ankietach ewaluacyjnych. Wnioski wskazują na wzrost dostępności (także zdalnej) i profesjonalizację usług, ale też biurokratyzację, presję wskaźnikową, nierówności dostępu i problem trwałości efektów uczenia się.

Jolanta Gałęcka w tekście pt. *Rozwijanie przywództwa edukacyjnego nauczycieli jako ważny element ich rozwoju zawodowego* zauważa, że ciągły rozwój wpisany jest w zawód nauczyciela, jednak rozwój ten nie zawsze jest właściwie ukierunkowany i często przybiera formę dość zróżnicowanych, krótkich szkoleń. Tymczasem idea przywództwa edukacyjnego powinna być drogą do rozwoju zapewniającego nie tylko podniesienie efektywności samego procesu uczenia się i nauczania, ale przede wszystkim rozwoju samego nauczyciela, lepsze poznanie siebie w kierunku bardziej świadomego wpływu na uczniów. Przywództwo edukacyjne, zbudowane na bazie filozofii przywództwa, pozwala nie tylko odkryć własne potrzeby, wartości, priorytety i kompetencje, ale także umożliwia kształtowanie takich potrzeb i kompetencji u uczniów. Liderzy edukacyjni wierzą w możliwość

wprowadzania zmian i aktywnie dążą do ich wprowadzania we współpracę z innymi podmiotami procesu wychowania, reprezentując postawy związane z poczuciem odpowiedzialności i skuteczności, tak potrzebnych w edukacji.

W kolejnym rozdziale tej części Janusz Samarow poddaje pod dyskurs pytanie: *Co zrobiliśmy ze skarbem ukrytym w edukacji? Science Nonfiction Horror Story*. Autor podejmuje tu problematykę nieadekwatności naszego systemu edukacji (nie tylko polskiego) do warunków tworzonych przez zmieniający się świat. Zadaje pytania, na które często nie ma gotowych odpowiedzi, między innymi o to, jak przygotować nasze społeczeństwo i gospodarkę do wyzwań niesionych przez rozwój przemysłu 4.0, cyfryzację, automatyzację czy robotyzację. Szczególny nacisk kładzie na potrzebę zmiany paradygmatu skoncentrowanego na przekazywaniu wiedzy i towarzyszącym temu procesowi systemie warunkowania za pomocą kar i nagród. Zachęca też do porzucenia reaktywnych zmian i pseudo-reform na rzecz rozwoju systemu opartego na kształtowaniu postaw i kompetencji odpowiadających wyzwaniom współczesności.

Joanna Nowak analizuje problem *Znaczenia otwartości w relacjach międzyludzkich wśród studentów*, przedstawiając wyniki badań przeprowadzonych w grupie studentów. Celem podjętych eksploracji było określenie znaczenia otwartości w relacjach międzyludzkich wśród studentów (młodych dorosłych). W badaniach wykorzystano Kwestionariusz otwartości w stosunkach międzyludzkich autorstwa L. Niebrzydowskiego i E. Płaszczyńskiego. Interesującym jest także wniosek, że satysfakcja z komunikacji, umiejętność zachowania tajemnicy są uznawane przez studentów jako ważne elementy dobrych relacji. Wspólne oczekiwania studentów w ujawnianiu siebie determinuje też jakość kontaktów z innymi. Badania wskazały też, że osobiste aspekty, takie jak rodzinne relacje z okresu dzieciństwa czy dorastania, okazywanie własnej słabości przed innymi, mają najbardziej zróżnicowane oceny i uwarunkowane są indywidualnymi doświadczeniami badanych. Autorka podkreśla, że podjęta w badaniach tematyka jest bardzo ważna z punktu widzenia budowania relacji społecznych w przestrzeni instytucji, jaką jest szkoła wyższa.

W ostatnim rozdziale tej części pt. *Międzykulturowość w pracy socjalnej – szansa na rozwój zawodowy* Julia Śliwiak zwraca uwagę na ważny problem pracy socjalnej związany z multikulturowością. Zauważa, że praca socjalna, choć często postrzegana jako wieloaspektowa działalność pomocowa, wymaga specjalizacji, aby sprostać współczesnym wyzwaniom społecznym. Artykuł koncentruje się na kompetencjach międzykulturowych jako kluczowym kierunkiem rozwoju zawodowego pracowników socjalnych, szczególnie

w kontekście transformacji Polski w kraj imigracyjny. Wykorzystując teorię granic Lamont i Molnár, autorka analizuje jak specjalizacja może wzmocnić kompetencje profesjonalne, a tym samym pozycję pracowników socjalnych jako ekspertów w pracy z klientem migracyjnym. Autorka podkreśla też znaczenie autorefleksji i krytycznego podejścia w pracy z klientami z doświadczeniem migracyjnym. Artykuł stanowi głos w dyskusji na temat profesjonalizacji pracy socjalnej i jej roli w budowaniu włączającego społeczeństwa.

Trzecia część monografii poświęcona jest wyzwaniom współczesnej terapii, pomocy społecznej i pieczy zastępczej. Otwiera ją artykuł Juliana Auleytnera pt. *Roszczeniowość (niektórych) klientów pomocy społecznej*. Autor zauważa, że zarówno Polska jak i UE stały się organizacjami opiekuńczymi, które wspierają osoby w trudnych sytuacjach socjalnych. Wykładnią dla podejmowanych działań są prawa człowieka, ale także środki finansowe oraz system organizacji pomocy społecznej. Oznacza to jednak reagowanie nie tylko na rzeczywiste problemy klientów pomocy społecznej, ale również zwrócenie uwagi na zawodność instytucji w obliczu nadużyć ze strony korzystających z takiej pomocy. Pracownicy socjalni, wykształceni na idealnym modelu wsparcia społecznego potrzebujących, stają w obliczu osób, które chcą wykorzystać sytuację, a czasem naiwność urzędników i pozyskać niezasłużone korzyści. Celem tego tekstu jest więc sygnalizacja pewnej dysfunkcji, która może mieć miejsce w systemie/instytucjach pomocy społecznej. Autor analizuje roszczeniowość w różnych kontekstach, zauważając, że wynika ona z konstytucyjnej opiekuńczości państwa, obiecując rozwiązanie wielu problemów socjalnych na drodze prawa oraz pomocy finansowej, co kusi wielu klientów do korzystania z oferty.

W kolejnym artykule Konrad Ciesiołkiewicz omawia rolę służb społecznych w prewencji chorób informacyjno-komunikacyjnych. Zauważa, że bezprecedensowe skala oraz tempo rozprzestrzeniania się informacji i niemalże nieograniczone możliwości masowego, a jednocześnie zindywidualizowanego komunikowania się wywołują wiele kosztów społecznych, które na potrzeby konceptualizacji nazwane zostały chorobami informacyjno-komunikacyjnymi. Wśród nich można wymienić rozprzestrzenianie się na ogromną skalę w nowych mediach teorii spiskowych oraz działań dezinformacyjnych zagrażających życiu i zdrowiu ludzi, konfliktów społecznych, radykalizację prowadzącą do przemocy psychicznej, fizycznej i seksualnej oraz stygmatyzacji defaworyzowanych grup społecznych. Autor podkreśla, że współczesne wyzwania wymagają nowego sposobu działania służb społecznych, skoncentrowanego na wzmacnianiu podmiotowości informacyjno-komunikacyjnej człowieka i społeczeństwa.

Piotr Kulikowski w rozdziale pt. *Tranzycja do dorosłości – specyfika procesu wchodzenia w dorosłość w perspektywie systemu pieczy zastępczej* analizuje proces tranzycji w dorosłość późnych adolescentów z doświadczeniami w pieczy zastępczej. Celem jest wskazanie specyfiki tego procesu w kontekście prowadzonych badań, a także praktycznych doświadczeń autora, będącego czynnym wychowawcą, w tym również pełniącym funkcję opiekuna usamodzielnienia. Jednym z głównych celów systemu pieczy zastępczej jest przygotowanie dziecka do godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, a także do pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki. Oznacza to, że oddziaływania opiekuńczo-wychowawcze, realizowane w procesie usamodzielniania powinny być ukierunkowane na przygotowanie młodych ludzi do przyszłej drogi w dorosłość, którą będą pokonywać już po opuszczeniu rodziny zastępczej czy placówki opiekuńczo-wychowawczej. Opracowanie to ma charakter teoretyczno-refleksyjny, którego głównym przedmiotem analiz jest tranzycja w dorosłość późnych adolescentów z doświadczeniami w pieczy zastępczej.

Kolejny tekst Oksany Dąbrowskiej nt. *Wpływu terapii wykorzystujących ruch na rozwój mowy i komunikacji u dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Delfinoterapia* przedstawia wyniki badań własnych. Celem artykułu jest analiza wpływu terapii wykorzystujących ruch, w tym delfinoterapii, na rozwój mowy i komunikacji u dzieci ze spektrum autyzmu. Na podstawie przeglądu literatury naukowej oraz wyników badań własnych autorka omawia znaczenie integracji sensorycznej, aktywności ruchowej oraz relacji człowiek–zwierzę dla procesów komunikacyjnych. Wyniki przeprowadzonych przez nią badań wskazują, że delfinoterapia może stanowić istotne wsparcie w rozwijaniu umiejętności językowych i społecznych. Ten interesujący artykuł może stanowić inspirację do dalszych badań w tym zakresie.

Bernadeta Jabłońska w rozdziale pt. *Terapia Skoncentrowana na Rozwiązaniach w psychotraumatologii – nowe wyzwania w terapii traumy* przybliży założenia tego podejścia. Skupiając się na kluczowych aspektach terapii traumy promuje model skoncentrowany na rozwiązaniach (TSR), jako możliwy do stosowania samodzielnie lub w połączeniu z innymi modelami terapeutycznymi. Uważa, że kończenie terapii traumy skoncentrowanej na rozwiązaniach wiąże się z większą redukcją objawów, poprawie dobrostanu i nadzieją na lepszą przyszłość. Zadaniem terapii TSR jest przedstawienie traumy jako wyzwania (zadania), bólu – jako świadomości i drogi do rozwoju, a przyszłości – jako nadziei, szansy i motywacji.

Anna Siemaszko w rozdziale pt. *Rodzina wspierająca (nie)nowa forma wsparcia* analizuje znaczenie udziału rodziny wspierającej w procesie pomocy

rodzinie z wieloma problemami. W systemie pomocy rodzina wspierająca nie jest nową i jak dotąd nierozpowszechnioną formą wsparcia, uzupełniającą formalne działania pomocowe innych profesjonalistów (np. asystenta rodziny). Istnieje stosunkowo niewiele opracowań podejmujących to zagadnienie, a dotychczasowe badania wskazują, że rodziny wspierające mogą być niezwykle istotnym elementem systemu pomocy, pod warunkiem upowszechnienia tego rodzaju działań. Rolą rodziny wspierającej jest pomoc rodzinie przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze, w pokonaniu tych trudności oraz poprawie funkcjonowania. Co istotne, rodziny wspierające powinny być elementem wyzwalającym zasoby tkwiące, nie tylko w rodzinach wymagających wsparcia, ale również w najbliższym otoczeniu.

Alicja Zielińska w kolejnym tekście analizuje *Światlik Korczaka jako narzędzie wspierania dziecka i rodziny*. Artykuł przedstawia koncepcję i funkcjonowanie Światlika Korczaka jako miejsca wsparcia dzieci, młodzieży i ich rodzin, inspirowanego pedagogiką Janusza Korczaka oraz aktualnymi potrzebami społecznymi. Autorka, będąc praktykiem i inicjatorką projektu, opisuje stworzoną przestrzeń Światlika, w której uważny dorosły wspiera rozwój emocjonalno-społeczny dziecka, budując relacje oparte na zrozumieniu, empatii i podmiotowym traktowaniu. W tekście przedstawiono autorski program „Przeźnię relacji”, realizowany w ramach treningów i szkoleń dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz kadry pedagogicznej. Omówiono również konkretne narzędzia pracy, zasady, wartości i formy komunikacji stosowane w Światliku Korczaka, a także znaczenie kompetencji emocjonalno-społecznych jako fundamentu zdrowego rozwoju. Artykuł ma charakter osobisty i refleksyjny, co wynika zarówno z zaangażowania autorki, jak i przyjętej formy narracji inspirowanej stylem pisarskim Korczaka.

W ostatnim rozdziale zamykającym tę część monografii, Patrycja Wytryszczewska omawia *Zastosowanie nowoczesnych technologii w terapii*. Głównym celem artykułu jest ukazanie aktualnych kierunków badań oraz możliwości zastosowania nowoczesnych technologii jako innowacyjnego narzędzia wsparcia w terapii. W artykule opisano skuteczność aplikacji mobilnych w leczeniu depresji, a także skuteczność tych aplikacji na podstawie wyników badań, z udziałem użytkowników w różnym wieku. Szczególną uwagę autorka poświęca potencjałowi wykorzystania technologii w pracy terapeutycznej z dziećmi z niepełnosprawnością, zwłaszcza ze spektrum autyzmu – w kontekście wspierania ich rozwoju komunikacyjnego, emocjonalnego i społecznego. Wskazuje również ograniczenia i wyzwania związane z implementacją takich rozwiązań w praktyce, jeśli chodzi o proces edukacyjno-terapeutyczny.

Intencją Redaktorek, Auterek i Autorów tekstów była analiza kierunków zmian i dylematów w obszarze edukacji, opieki i pomocy społecznej jako ewoluujących dziedzin badań, kształcenia i praktyki. Artykuły zawarte w niniejszej publikacji stanowią egzemplifikację podejść teoretyczno-empirycznych, ukierunkowanych na poznanie i interpretację zmieniającej się rzeczywistości społecznej oraz promowanie nowych idei ukierunkowanych na podniesienie efektywności podejmowanych działań edukacyjnych, opiekuńczych i terapeutycznych oraz wskazanie nowych wyzwań i zagrożeń, a także roli profesjonalistów społecznych w procesie zmian. Prezentowana publikacja sygnalizuje pojawiające się problemy w obszarach objętych tytułami podrozdziałów (edukacja, profesjonalizacja, opieka, pomoc społeczna) oraz wskazuje na ich praktyczne implikacje. Jej adresatami stać się mogą przedstawiciele szerokiego grona odbiorców, a przede wszystkim badacze i badaczki reprezentujący pedagogikę, nauki o polityce, psychologię, socjologię, nauki o rodzinie i pracę socjalną, zainteresowani teorią i metodyką edukacji, opieki oraz działań pomocowych, ale także praktycy (pedagodzy, nauczyciele, psychologowie, politycy społeczni, opiekunowie-wychowawcy, doradcy zawodowi, pracownicy socjalni, asystenci rodziny), którzy przejawiają zainteresowanie kontekstem zmian edukacyjnych i społecznych stanowiących tematykę niniejszego opracowania.

Olsztyn, 26 stycznia 2026 r.

Ewa Kantowicz i Jolanta Nowosielska
Redaktorki monografii